

Kosztela
– tradycyjna
polska
odmiana jabłoni

Drewniany płot, trawa pokryta rosą i huśtawka zawieszona na starej śliwie, to obraz poranka na wsi, często przywoływany w naszych wspomnieniach z dzieciństwa.

Smak tradycyjnych odmian jabłek, gruszy czy śliwek wprowadza nas w stan chwilowej melancholii, przywołując obrazy z przeszłości. Coraz rzadziej jednak mamy możliwość kupienia owoców Papierówek, Koszteli czy tradycyjnych Węgierki. Wyparły je współczesne odmiany z polskich i zagranicznych sadów wysokotowarowych, które wyglądają pięknie, ale nie smakują tak, jak stare odmiany z tradycyjnych sadów.

Tradycyjne odmiany posiadają całą gamę smaków i zastosowań. Wśród nich wyróżnić można odmiany typowo deserowe jak Malinowa oberlandzka czy Kosztela, jak również odmiany wykorzystywane głównie do przetworów (Boiken, Antonówka czy grusza Diusza wczesna). Są też takie, które znakomicie nadają się do suszenia, na przykład Grochówka. Niestety coraz częściej stare sady są wycinane, a w ich miejsce, goniąc za modą, organizuje się współczesne ogrody, pełne ozdobnych iglastych drzew i krzewów.

Są na szczęście takie regiony w naszym kraju, gdzie w znakomitym stanie, sady przydomowe istnieją do dnia dzisiejszego, dzięki tradycji przekazywanej z pokolenia na pokolenie. Na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich zachowało się wiele takich sadów. Posiadają one walory, których nie mają wysokotowarowe sady niskopienne.

Owoce
z tradycyjnych sadów są
przyjazne
dla zdrowia

Przede wszystkim tradycyjne sady przydomowe kojarzą się z krajobrazem wsi polskiej i właściwie o każdej porze roku są atrakcyjne.

Wiosną obsypane kwieciami zadbą zagrody i stanowią pożywienie dla tysięcy owadów. Latem przyjemny cień sadu stwarza doskonałe warunki do odpoczynku ludziom i zwierzętom.

Naturalne, prawie nie formowane korony starych drzew, dają schronienie gniazdującym w nich ptakom. Niektóre z nich, np. pójdzki czy dudki wykorzystują w tym celu dziuple starych drzew owocowych. Jesień w sadzie to okres zbiorów nie tylko dla ludzi. Zwierzęta korzystają wówczas z obfitości pożywienia i zaczynają gromadzić zapasy na zimę. Zimą pozostałe na drzewach owoce stanowią rezerwuariat pożywienia dla ptaków.

Cechą starego sadu są duże rozstawy między drzewami i wysoko wyniesione korony. W związku z tym, drzewa są lepiej przewietrzane, a co za tym idzie w mniejszym stopniu narażone na choroby grzybowe. Stare odmiany są bardziej odporne na szkodniki oraz na przymrozki.

W takim sadzie nie ma potrzeby stosowania chemicznych środków ochrony, owoce są więc bardziej przyjazne dla zdrowia, a przetwory z nich wykonane smaczniejsze. Stare odmiany były przez lata naturalnie selekcjonowane m. in.: pod względem odporności drzew na mróz, a kwiatów na przymrozki. Ponadto, stary sad to sad wielogatunkowy i wieloodmianowy, co sprzyja zachowaniu bioróżnorodności.

Istnieje kilka sposobów rozmnażania drzew owocowych. Można taki zabieg przeprowadzić w formie szczepienia lub okulizacji na podkładce, czyli dzikiej roślinie, którą uszlachetniamy właśnie dzięki temu zabiegowi.

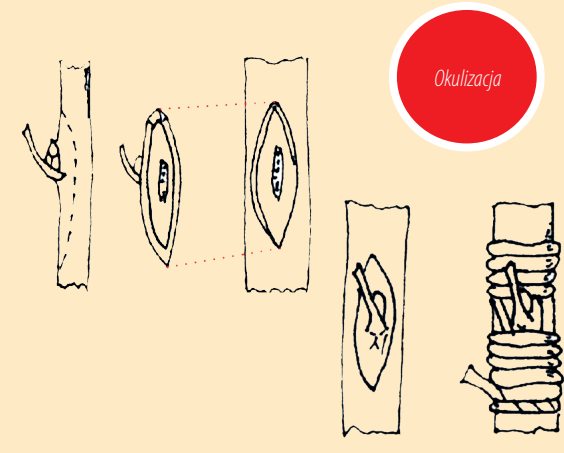
Okulizację wykonuje się latem, najlepiej do końca sierpnia. Należy poszukać jednorocznych zrazów odmiany, którą chcemy zaszczepić.

Następnie specjalnym nożem do okulizacji należy pobrać oczko, tak aby zawierało w sobie fragment miazgi. Na podkładce należy wykonać nacięcie o podobnej wielkości, wcinając się do poziomu warstwy czynnej. Następnie łączy się oba komponenty obwiązuje je ściśle elastyczną taśmą. Wiosną następnego roku odcina się podkładkę ponad zaszczepionym oczkiem.

Szczepienie wykonuje się wiosną. Szczepić można na wiele sposobów, w zależności od potrzeb i umiejętności. Zraz i podkładkę o tej samej grubości nacina się pod tym samym kątem, a następnie łączy za pomocą elastycznej taśmy. Taśmę

Kwiat
jabłoni

Okulizacja

zawijamy wokół łączenia w taki sposób, aby oczko pozostało na wierzchu. Zraz do szczepienia powinien być pobrany późną jesienią.

Jeśli mamy stary sad...

Powinniśmy próbować zachować go jak najdłużej, by dawał owoce i wzbogacał krajobraz swym pięknem. Z tego powodu, raz na kilka lat należy delikatnie prześwietlić korony drzew, unikając raczej radykalnych cięć. Ważne jest również usuwanie martwych gałęzi, gdyż stanowią one potencjalne źródło chorób.

Jeśli posiadamy drzewa o słabej kondycji fizycznej (np. bardzo stare, częściowo obumarłe lub silnie porażone przez choroby), powinniśmy postarać się zaszczepić je na nowych podkładkach i pozostawić w sadzie (in situ). W ten sposób zapewniamy ciągłość własnej kolekcji i mamy gwarancję zachowania ulubionych odmian.

Wysoko
wyniesione
korony drzew sprzyjają
lepszemu przewietrzaniu
sadu

Tradycyjny
sad to także
miejsce
odpoczynku
zwierząt

Najczęściej spotykane odmiany jabłoni na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Malinowa oberlandzka - odmiana pochodzenia holenderskiego.

Jedna z nielicznych odmian, która owocuje regularnie corocznie, średnio obficie. Przeciętnie wytrzymała na mróz i mało wrażliwa na choroby. Owoc średniej wielkości, różnego kształtu: kulisto-stożkowaty, wydłużony, jajowaty - mniej lub silniej żebrowany. Skórka cienka, błyszcząca, prawie cała pokryta rumieńcem ciemno karminowym, miejscami buraczkowym. Miąższ kruchy, średnio soczysty, winny, o smaku lekko malinowym - odmiana typowo deserowa. Owoc dojrzewa od końca września do grudnia.

Boskoop - odmiana pochodzenia holenderskiego.

Owocuje przemiennie lub częściowo przemiennie. Odmiana wrażliwa na mróz (musi być szczepiona na wytrzymałej na mróz podkładce), odporna na choroby. Owoc duży, kulisty, najczęściej niesymetryczny. Skórka ordzawiona, matowa, szorstka, w miarę dojrzewania zmienia zabarwienie na żółtawe z lekkim odcieniem zielonym. Czasem występuje matowy, czerwony rozmyty rumieniec. Odmiana stołowa i nadająca się na przetwory o soczystym, kwaskowatym miąższu z posmakiem korzennym. Dojrzewa od września do grudnia.

Antonówka zwykła - bardzo stara odmiana białoruska.

Owocuje przeważnie co drugi rok, obficie. Jest odmianą bardzo odporną na mróz. Znakomicie nadaje się na podkładki. Owoc średniej wielkości o zmiennym kształcie, najczęściej kulistym lub nieco wydłużonym, niesymetrycznym. Skórka gładka, błyszcząca, początkowo zielona, w miarę dojrzewania przechodzi w kolor słomkowy, niekiedy ze słabym rumieńcem koloru różowoczerwonego. Odmiana wczesnojesienna. Owoc soczysty o kwaskowatym smaku. Dojrzałe wydzielają silny landrynkowy zapach. Znakomite na przetwory, zwłaszcza na susz.

Grochówka - odmiana pochodzenia niemieckiego.

Owocuje bardzo obficie co drugi rok. Drzewa wytrzymałe na mróz, średnio podatne na choroby. Owoc mały i średnie, owalne lub kulisto-jajowate. Skórka gruba, gładka, matowa, zielonkawo-żółta z szarym odcieniem z charakterystycznym marmurkowym różowoczerwonym prążkowanym rumieńcem. Cała usiana drobnymi, szarymi przetchlinkami. Miąższ początkowo cierpki i kwaśny, później winny, kruchy. Owoc dobre na susz, kompoty, wino.

Kronselska (*oliwka kronselska*) - odmiana pochodzenia francuskiego. Owocuje przemiennie, obficie. Dostatecznie wytrzymała na mróz, dość wrażliwa na choroby szczególnie na parcha. Owoc duży lub średniej wielkości, kulisty lub nieco spłaszczony. Skórka cienka, gładka, jasno-zielonkawo-żółta, niekiedy z delikatnym pomarańczowym rumieńcem. Owoce wyrosnięte są smaczne - stołowe i na przetwory (winne, aromatyczne). Dojrzewa w pierwszej połowie września. Owoc łatwo się odgniatają.

Landsberska (*Reneta landsberska, Reneta gorzowska*) - odmiana z okolic Gorzowa Wielkopolskiego.

Owocuje bardzo obficie, najczęściej przemiennie. Odmiana dość wrażliwa na mróz oraz średnio podatna na choroby (parch, mączniak). Owoc średniej wielkości lub duży, kulisto-stożkowaty, nieco spłaszczony. Skórka gładka, czasem, tłusta, nieco błyszcząca, zielono-żółta, często z pomarańczowym, słabym rumieńcem. Owoce bardzo smaczne, soczyste, winne, deserowe, także na przetwory. Dojrzewa na początku października, dojrzałość spożywczą owoce osiągają w grudniu lub styczniu. Żle znosi transport.

Kosztela - odmiana rodzima.

Owocuje przemiennie, bardzo obficie. Średnio odporna na mróz, mało wrażliwa na szkodniki. Ma małe wymagania co do gleby i stanowiska. Owoc średniej wielkości, regularne, kuliste, nieco spłaszczone przy kielichu. Skórka gruba, gładka, lśniąca, słomkowo-żółtawa, zielona. Owoce bardzo smaczne, słodkie. Dojrzewają w połowie września.

ISBN 978-83-64899-78-2

Wydawca: Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego, ul. Sieniewicza 3, 90-113 Łódź

Opracowanie: Oddział Terenowy Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

ul. Wycieczkowa 86, 91-518 Łódź, tel. 42 630-90-95,

e-mail: pkwl@parkilodzkie.pl, www.parkilodzkie.pl

Opracowanie: K. Krakowska

Fotografie: K. Krakowska

Rysunki: M. Dobrzyńska, K. Krakowska

Konsultacja naukowa: dr G. Hodun

Skład i druk: Euro Pilot Sp. z o.o., ul. Konarskiego 3, 01-355 Warszawa,

www.europilot.com.pl, tel. 22 664 37 20

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARSTWA WODNEJ
W ŁÓDZI

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
Łódź 2017

Odwiedź ZPKWŁ
na Facebooku

promie
łódzkie

Sady

Sad tradycyjny w Buczku

kwiat śliwy

